

УДК 336.144(477)

ШАПОВАЛ Станіслав, аспірант кафедри фінансів КНТЕУ

СИСТЕМА БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розкрито економічну роль системи бюджетного планування у соціально-економічному розвитку країни. Удосконалено підходи до формування якісного рівня показників результативності бюджетних програм з метою встановлення ступеня досягнення планових показників, мети, завдань. Проаналізовано програмно-цільовий метод планування бюджету, узагальнено підходи до бюджетного планування у розвинених країнах світу. Запропоновано шляхи удосконалення теоретичних та практичних напрямів бюджетного планування.

Ключові слова: бюджет, бюджетне планування, бюджетні програми, програмно-цільовий метод планування.

Шаповал С. Система бюджетного планирования в Украине. Раскрыта экономическая роль системы бюджетного планирования в социально-экономическом развитии страны. Усовершенствованы подходы к формированию качественного уровня показателей результативности бюджетных программ с целью установления степени достижения плановых показателей, целей, задач. Проанализирован программно-целевой метод планирования бюджета, обобщены подходы к бюджетному планированию в развитых странах мира. Предложены пути совершенствования теоретических и практических направлений бюджетного планирования.

Ключевые слова: бюджет, бюджетное планирование, бюджетные программы, программно-целевой метод планирования.

Постановка проблеми. Бюджетне планування є основним інструментом державного регулювання соціально-економічного розвитку, зміст якого полягає у розробці основних напрямів формування та використання бюджетних коштів на середньо- та довгостроковий періоди, зважаючи на необхідність виконання завдань, що постають перед суспільством на певному етапі його розвитку. Проведення цілеспрямованої фінансово-бюджетної політики передбачає запровадження стратегічного бюджетного планування. Програмно-цільовий метод планування видатків бюджету є ваговою складовою системи державного регулювання соціально-економічного розвитку країни. Визначення пріоритетів у сфері бюджетного планування – дієвий інструмент впливу на структурні перетворення в соціальній сфері та галузях економіки.

Удосконалення програмно-цільового методу бюджетного планування на основі розвитку інституційного середовища бюджетної системи, використання дієвих фінансових механізмів, спрямованих на управління результатами розглядається як важливий інструмент під-

вищення рівня обґрунтованості планування бюджету з урахуванням пріоритетів економічного та соціального розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вагомих наукових досліджень напрямків розвитку системи бюджетного планування праці Дж. Бюкенена, І. Запатріної, Л. Лисяк, Н. Корнієнко, А. Мярковського, І. Чугунова [1–7].

Метою статті є розкриття теоретико-методологічних засад напрямків розвитку системи бюджетного планування, покращання механізму його функціонування у бюджетному процесі як інструменту підвищення рівня ефективності, результативності та прозорості використання бюджетних коштів.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження є інформаційно-статистична інформація державних статистичних органів, монографії, статті вітчизняних і зарубіжних вчених. У науковому дослідженні використано сукупність підходів та методів, серед яких діалектичний та структурний методи застосовано для розкриття сутності бюджетного планування; аналізу, синтезу, статистики – для узагальнення напрямів розвитку системи бюджетного планування.

Результати дослідження. Бюджетне планування (БП) забезпечує необхідні фінансові пропорції згідно із стратегією соціально-економічного розвитку країни. Бюджет являє собою основну складову фінансової системи держави, що охоплює понад 70 % усіх фінансових відносин.

Бюджетним плануванням досягаються обґрунтовані пропорції у розподілі валового внутрішнього продукту між галузями економіки і територіями країни, забезпечуються фінансовими ресурсами пріоритетні сфери економічної діяльності, проводиться єдина фінансова політика у державі. БП відіграє важливу роль у розподілі ВВП на фонди споживання і нагромадження та забезпеченні збалансованого розвитку економіки країни.

Бюджетне планування є процесом визначення джерел створення і напрямів використання бюджетних ресурсів в економіці держави з метою забезпечення її стабільного соціально-економічного розвитку. Цей процес передбачає застосування певних методів планування, які найбільш вдало можуть задовольнити його умови та цілі у певній країні. Методами планування є такі: нормативний, балансовий, прямого розрахунку, екстраполяції, економічного аналізу та програмно-цільовий (ПЦМ).

На початку 90-х років минулого століття багато країн, зокрема країн Організації економічного співробітництва і розвитку, почали реформи у бюджетному процесі, через які у багатьох з цих країн бюджетні обов'язки й відповідальність були передані відомствам та установам, що витрачають бюджетні кошти, у такий спосіб надаючи їм певний рівень свободи щодо розподілу фінансових ресурсів у межах,

встановлених центральним органом лімітів витрачання бюджетних коштів. Значна кількість країн запровадила у бюджетний процес планування, орієнтований на результат, що ґрунтується на вимірюванні результативності діяльності, і виконання функцій міністерствами, відомствами та установами. Більшість з цих країн зробили щорічний бюджет стратегічним, багаторічним.

Багаторічний підхід у бюджетному процесі дає низку потенційних переваг: довгостроковість бюджетного процесу потребує від керівника органів чіткого та узгодженого формулювання цілей і пріоритетів політики держави; середньострокові бюджетні проектування дають оцінку відповідності поточної політики та її майбутнього впровадження у фіскальній стратегії держави; багаторічне планування надає бюджетному процесу рис безперервності й наступності, поліпшує ефективність розподілу державних ресурсів, підвищуючи прозорість і підзвітність у бюджетному процесі, забезпечуючи механізм систематичного перегляду бюджетних зобов'язань і пріоритетів витрачання бюджетних коштів. В умовах економічних перетворень доцільним є удосконалення теоретико-методологічних засад фінансової політики, підвищення рівня її адаптивної ефективності в процесі регулювання економічних циклів, посилення дієвості механізмів підтримки конкурентоспроможності, обмеження монополій у різних секторах економіки. Важливим є посилення фінансової стійкості бюджетної системи, належне обґрунтування прогностичних значень бюджетних показників з урахуванням впливу поступового зниження частки видатків зведеного бюджету в валовому внутрішньому продукті.

Формування бюджету за ПЦМ дає змогу визначити бюджетні показники на основі планування відповідних суспільно значущих досягнень на рівні держави, адміністративно-територіальних одиниць, відповідних галузей економіки та соціальної сфери, забезпечити розробку взаємопов'язаних заходів щодо їх досягнення у встановлені терміни. Цей метод планування видатків є інструментом середньострокового бюджетного планування, за допомогою якого забезпечується формування структури видатків на перспективу за пріоритетами, що відповідають стратегічним цілям держави з метою реалізації завдань соціального та економічного розвитку країни [5].

ПЦМ планування посідає центральне місце серед інших методів завдяки високому рівню ефективності розподілу обмежених бюджетних ресурсів, а також можливості встановлення чітких пріоритетів економічного і соціального розвитку та забезпечення цільового спрямування бюджетних коштів на їх реалізацію. За період використання ПЦМ у бюджетному процесі України система планування набула значного розвитку. Поряд з цим існують проблеми методологічного та практичного характеру застосування даного методу, які потребують вирішення для забезпечення розвитку ефективної системи управління

результатами в Україні. Зазначений метод не достатньо взаємопов'язується з іншими макроекономічними інструментами, використовується лише при формуванні бюджету за програмами. Доцільним є формування бюджетних програм відповідно до середньо- та довгострокових пріоритетів розвитку галузей економіки та соціально-економічного розвитку країни в цілому, враховуючи ресурсну базу бюджету.

Важливим є створення ефективної системи стратегічного прогнозування та середньострокового БП з метою використання переваг методу щодо можливості оптимально розподілити бюджетні видатки та оцінити на стадії планування відповідність результату запланованим стратегічним цілям розвитку. Роль видатків державного бюджету визначається обсягами ВВП, які перерозподіляється через них. Склад видатків бюджету залежить від завдань, що вирішується суспільством на певному етапі розвитку. Забезпечуючи перерозподіл ВВП через бюджетну систему, держава змінює структуру суспільного виробництва, здійснює соціально-економічні реформи [6].

Необхідно розвивати методологічні підходи до проведення обґрунтованої оцінки проекту бюджету для здійснення якісного аналізу бюджетних показників у процесі їх планування, затвердження, виконання та звітування. Доцільно розробити методологію визначення найважливіших бюджетних програм з точки зору загальноекономічного зростання і найефективніших програм з метою забезпечення оптимального розподілу бюджетних асигнувань.

Існує велика кількість державних цільових програм, які не фінансуються в повному обсязі, не сприяють вирішенню проблем у галузях національної економіки, на місцевому та державному рівнях зменшують рівень результативності планування та виконання бюджету за ПЦМ. Важливим є удосконалення методології моніторингу реалізації бюджетної програми протягом бюджетного періоду, а саме стану виконання запланованих результативних показників, завдань та досягнення поставленої мети, їх відповідності пріоритетам розвитку відповідного сегмента економіки, виявлення чинників.

Потребують подальшого удосконалення критерії оцінки й аналізу бюджетних програм щодо обсягів затрат, досягнення необхідних результатів, рівня ефективності та якості, які характеризують виконання програми. Створення умов для визначення граничного значення рівня ефективності програми дозволить забезпечити прийняття управлінських рішень, спрямованих на якісний розподіл бюджетних асигнувань шляхом скорочення видатків недостатнього рівня результативності бюджетних програм або припинення виконання недостатньо ефективних для суспільного розвитку програм.

Завдання удосконалення нормативно-правових та теоретико-методологічних засад формування та виконання Державного бюджету,

посилення його стимулюючого впливу на економіку потребує розробки напрямів удосконалення механізмів використання програмно-цільового методу та започаткування застосування складових, які необхідні для повноцінного його запровадження.

На основі зарубіжного досвіду розвитку ПЦМ та його використання у бюджетному процесі України доречно здійснювати програмно-цільове планування та виконання видаткової частини бюджету відповідно до *структурно-функціональної моделі*. Модель ґрунтується на інтеграції цілей соціально-економічного розвитку країни на довго- та середньострокову перспективу у процес планування бюджетних видатків, що забезпечить підвищення рівня ефективності державних фінансів, поглиблення взаємозв'язку між бюджетними призначеннями та пріоритетами розвитку економіки і соціальної сфери, сприятиме посиленню дієвості бюджетної політики.

Відповідно до методології моделі на *першому етапі* бюджетного планування та виконання бюджету за ПЦМ визначаються пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку країни у середньостроковому періоді. На основі оцінки стану економіки виявляються чинники, що мали позитивний або негативний вплив на неї, та визначаються напрями розвитку за галузевим принципом.

На *другому етапі* формуються пріоритети бюджетної політики, які матимуть вагомий вплив на складання бюджетних показників. Визначаються цілі, завдання, стратегії і пріоритети у видатках на трирічний період.

Третій етап включає аналіз виконання державного бюджету за минулий рік, оцінку ефективності та результативності виконання бюджетних програм, досягнення запланованих цілей та соціально-економічного ефекту для суспільного зростання.

На *четвертому етапі* розраховуються загальні обсяги видатків, що розподіляються за галузями та головними розпорядниками коштів, формуються граничні обсяги на плановий період та прогноз бюджетних видатків на два наступні періоди.

Проводиться обробка інформації бюджетних запитів головних розпорядників, оцінюється їх соціальне та економічне значення, на підставі чого виявляються найбільш соціально вагомі бюджетні програми, які відповідають пріоритетам бюджетної політики та забезпечують досягнення стратегічних та середньострокових державних завдань. Узгоджуються показники проекту бюджету між головними розпорядниками коштів та Міністерством фінансів. У разі недостатності обсягу бюджетних видатків приймається рішення щодо скорочення фінансування низькорезультативних та менш значущих для суспільства бюджетних програм. Результатом роботи стає затвердження Державного бюджету на середньостроковий період.

Протягом бюджетного періоду головними розпорядниками здійснюється виконання бюджетних програм відповідно до затверджених показників, проводиться моніторинг їх виконання, аналіз відповідності фактичних показників плановим, вживаються заходи щодо покращання управління програмами.

З метою встановлення ступеня досягнення поставлених цілей проводиться оцінка виконаних бюджетних програм, перевірка кінцевих результатів та ефективності використання бюджетних коштів, визначається досягнутий соціально значущий ефект реалізації програми на виконання цілей соціально-економічного розвитку держави. Оцінка виконання бюджетних програм створює основу для внесення змін і уточнення показників запланованих бюджетів на два наступні за плановим роки, а також для формування основних показників проекту бюджету на рік, наступний за двома плановими роками. Результатами оцінки є виявлення неефективних бюджетних програм або таких, які не виконали завдання та не досягли встановлених результативних показників.

Використання ПЦМ передбачає, що при визначенні видатків на бюджетну програму на плановий період кожен розпорядник повинен оцінювати необхідні наявні бюджетні ресурси для її виконання з метою досягнення очікуваного соціально-економічного результату у плановому періоді. Бюджетний запит є головним плановим документом, що виступає основою для складання проекту бюджету.

Бюджетна програма має бути обґрунтована, виходячи із завдань довгострокової стратегії розвитку, та виступає інструментом досягнення її цілей. Вона поєднує якісне державне управління та ефективно використання бюджетних видатків для досягнення визначеної мети. Зазначене обумовлює необхідність встановлення граничних обсягів видатків – "стелі витрат" для програми на середньостроковий період та прогнозний обсяг видатків на довгостроковий період. Визначення граничних обсягів видатків на період більше одного року стане стримуючим важелем для внесення змін у бюджетні видатки, пов'язані з політичним циклом у країні.

В умовах необхідності оптимізації показників дефіциту бюджету та його видаткової частини відповідно до пріоритетів економічної політики країни, підвищення ефективності використання інституту бюджету в сфері стимулювання внутрішнього попиту та зростання економіки важливим є удосконалення методологічних засад планування бюджету в частині визначення соціально-економічного ефекту від здійснення видатків у середньостроковому періоді. Планові показники частки видатків зведеного бюджету визначаються з важливості здійснення бюджетно-податкового регулювання з урахуванням економічної циклічності, у тому числі зменшення податкового навантаження, збільшення дефіциту бюджету під час економічного

спаду порівняно з минулим періодом та податкового навантаження, зниження дефіциту бюджету під час економічного зростання порівняно з минулим періодом [5].

Досвід розвинених країн свідчить, що планувати бюджетні програми необхідно на основі управління за результатами. Інформацію щодо результатів діяльності головних розпорядників коштів доцільно викладати у вигляді ієрархії цілей державної політики розвитку, відображати у планах роботи та подавати її разом з проектом бюджету до законодавчого органу.

У процесі досягнення віддаленого ефекту реалізація програми характеризується прямими та кінцевими результатами.

Прямі результати (показники продукту) характеризують обсяг та кількість здійснених державних функцій, робіт, наданих послуг. *Кінцеві результати* (показники якості) являють собою цілі програми, що відображають задоволення потреб. Прямі та кінцеві результати виконання бюджетної програми створюють з часом віддалений соціально-економічний ефект у певній галузі. Соціально-економічний ефект бюджетної програми – це вимірювання наслідків виконання бюджетної програми у середньо- та довгостроковому періоді у певній галузі або державі в цілому.

Сформульований перелік показників виконання бюджетних програм на рівні головних розпорядників повинен задовольняти основним принципам ПЦМ, а саме – відображення соціально-економічного ефекту за результатами успішної реалізації програми у певній галузі; адекватне відображення мети програми і пріоритетів розвитку галузі; відповідність стратегічним напрямам діяльності галузі; реалістичність досягнення будь-якого показника за конкретний проміжок часу; прозорість для моніторингу і оцінювання ступеня досягнення кінцевих результатів/мети; відображення причинно-наслідкових зв'язків між витраченими бюджетними ресурсами і кінцевими соціально-економічними результатами діяльності головного розпорядника; чіткість і виразність формулювання показників, які дають змогу використовувати ці показники при складанні звітності.

Результативні показники (РП) бюджетних програм є ключовим аспектом у процесі стратегічного та середньострокового бюджетного планування. Вони допомагають встановити безпосередній зв'язок між стратегічними планами та їх реалізацією, виділеними ресурсами та досягнутими результатами. Показники надають інформацію для осіб, відповідальних за прийняття управлінських рішень щодо дій, які повинні бути виконані для покращання соціальної та економічної ситуації і задоволення потреб громадян. Отже, РП дозволяють порівняти поточні досягнення з минулими результатами та проблемами і визначити перспективи на майбутнє [7].

РП бюджетних програм не завжди розкривають цілі, завдання та напрями використання бюджетних коштів. Тому вони підлягають удосконаленню та мають відповідати певним критеріям: бути *чіткими* – дійсно вимірювати те, що необхідно виміряти; *вимірюваними* – у якісному або кількісному виразі; *досяжними* – у межах граничних обсягів видатків; *актуальними* – сприяти досягненню поставлених цілей; *обмеженими* у періоді виконання – мають виконувати конкретні завдання протягом визначеного періоду часу. Розроблені відповідно до мети і завдань програми, результативні показники надають можливість надати ґрунтовну оцінку всім аспектам реалізації програми, і, таким чином, визначити ефективність бюджетних витрат і соціально-економічний ефект від впровадження програм.

З метою визначення у середньостроковій перспективі соціально-економічного ефекту реалізації програми на етапі планування та під час виконання бюджету потрібно запровадити результативний показник ефекту (РПЕ), який є індикатором, що відображає корисність від реалізації програми для розвитку галузі економіки. Для виконавців бюджетних програм соціально-економічний ефект є ключовим результатом їх діяльності. Цей показник дозволить визначити прогнозне значення кінцевого соціально-економічного ефекту виконання програми під час формування бюджету з метою прийняття обґрунтованих рішень щодо планування видатків.

Показник ефекту досить важко виміряти, але саме в ньому полягає стратегічна ідея ПЦМ – прискорити темпи розвитку соціальної та економічної сфери країни, застосувати бюджет як корисний інструмент для досягнення цієї місії. РПЕ може бути своєрідним результатом виконання бюджетної програми головного розпорядника коштів у середньостроковому періоді, він пов'язує результати виконання у певному секторі, показує більше соціально-економічний, а не фінансовий результат. Використання РПЕ дозволить здійснити комплексну оцінку виконання бюджетної програми у середньо- та довгостроковому періоді в певній галузі економіки та соціальної сфери.

Програмно-цільовий підхід надає можливість сконцентрувати бюджетні кошти на встановлених державних та галузевих пріоритетах, які спрямовані на структурні зрушення в економіці. Вагомим елементом фінансового механізму суспільного розвитку є забезпечення підвищення рівня результативності бюджетних асигнувань на основі гендерної складової видаткової частини бюджету. Створення надійної фінансової системи забезпечення відповідного рівня життя всіх верств населення потребує впровадження у процес планування та виконання бюджету комплексного гендерного підходу.

Впровадження та реалізація гендерного аспекту в умовах застосування ПЦМ бюджетного планування є досить результативним при функціонуванні системи середньострокового бюджетного планування

та прогнозування. Програмою діяльності Кабінету Міністрів України передбачено запровадження середньострокового бюджетного прогнозування та планування і системи стратегічного планування, в тому числі шляхом запровадження трирічної бюджетної декларації та стратегічних планів міністерств [8; 9]. Це створить умови для встановлення прямого взаємозв'язку між плануванням бюджетних видатків установою та плануванням досягнення цілей, сприятиме прозорому та результативному використанню державних коштів.

Метою ПЦМ є відображення встановлених пріоритетів соціально-економічного розвитку у результативних показниках бюджетних програм органів влади та інших бюджетних установ, забезпечення вимірювання й оцінювання соціально значущих результатів реалізації державної політики. Для забезпечення аналізу та контролю здійснення видатків на реалізацію гендерного компоненту при плануванні та виконанні бюджету важливим є застосування результативних показників, що відображають ефект від проведених заходів у коротко- та середньостроковому періоді кожного головного розпорядника бюджетних коштів.

Впровадження гендерної складової у бюджетні програми як аналітичної змінної для оцінювання впливу реалізації завдань та заходів впливу державної політики на суспільство сприятиме підвищенню ефективності та результативності використання бюджетних коштів. Реформа системи управління державними фінансами, а також ратифіковані Україною міжнародні конвенції створюють суттєве підґрунтя для впровадження гендерного аспекту у систему бюджетного планування на державному та місцевому рівнях. Саме через бюджетну систему державні органи реалізують дієві фінансові механізми забезпечення політики збалансованого врахування інтересів та потреб різних соціальних груп населення.

Вагомою перевагою бюджету, складеного за ПЦМ, є те, що кінцеві результати, соціально-економічний ефект від запланованих заходів та методи їх моніторингу визначаються у самому бюджеті. Тому у систему бюджетного планування необхідно запровадити складання щорічних доповідей про результати діяльності та основні напрями діяльності головного розпорядника бюджетних коштів, виконуваних державних цільових та інвестиційних програм.

Доцільно визначити єдині понятійні положення ПЦМ, методологічні підходи та вимоги до оформлення бюджетної документації, узагальнити низку нормативних актів, що сприятиме спрощенню його використання усіма учасниками бюджетного процесу, а також забезпечить підвищення рівня прозорості, ефективності та результативності бюджетної політики.

Поглиблення використання та удосконалення ПЦМ у бюджетному процесі України забезпечить отримання переваг цього підходу

у прискоренні соціально-економічного розвитку країни. Бюджетні кошти розподіляються не за видами витрат, а за програмами та стратегічними цілями. Витрати міністерств групуються за видами продукції, що випускається, або послуг, а не за видами витрат. Органи влади та бюджетні установи надають ті послуги та блага, яких дійсно потребує суспільство на певному етапі розвитку, якість яких підвищується завдяки орієнтації на досягнення конкретних результатів. Програми формуються на основі загальних цілей і стратегічних пріоритетів, погоджених із законодавчими органами, та забезпечують відношення обсягу бюджетних коштів з соціально-економічним ефектом, отриманим від їх витрачання. Контроль за використанням міністерствами і відомствами бюджетних коштів переміщується із зовнішнього контролю за цільовим використанням виділених коштів до внутрішнього контролю міністерств за ефективністю видатків бюджету. Результати оцінки соціальної та економічної ефективності програм використовуються при плануванні видатків на наступний бюджетний рік. З метою підвищення прозорості державних витрат звіти міністерств про соціальну та економічну ефективність здійснюваних ними програм регулярно публікуються у засобах масової інформації. Програмо-цільовий бюджет враховує віддалені наслідки прийнятих рішень, що дає змогу порівнювати різні способи досягнення поставлених цілей, здійснювати вибір оптимальних рішень з урахуванням можливості реалізації різних сценаріїв розвитку.

Використання ПЦМ підвищує обґрунтованість прийнятих рішень і дає змогу краще контролювати їх виконання. Службовці міністерств фактично перетворюються на менеджерів, що мають велику можливість вибору засобів досягнення поставлених перед ними цілей, зокрема, вони одержують право перерозподіляти кошти між різними програмами у рамках затверджених бюджетних призначень. Маючи повний і чіткий опис поставлених завдань, керівники програм можуть самостійно приймати рішення щодо вибору оптимального способу їх вирішення в рамках відведених для цього коштів. Зазначене дозволяє скорочувати видатки бюджету, уникаючи скорочення програм. При цьому їхня відповідальність за кінцевий результат посилюється і набуває конкретного характеру. Проект бюджету подається в законодавчі органи у такій формі, яка дає змогу простежити зв'язок між напрямками бюджетних витрат і державними цілями розвитку. Бюджет являє собою документ, в якому плани і пріоритети країни на майбутній рік визначені як у фінансових показниках, так і показниках соціально-економічної ефективності діяльності міністерств. Підвищується рівень прозорості бюджету та організації участі населення у бюджетному процесі завдяки розповсюдженню даних щодо ефективності бюджетних видатків, що сприяє зростанню рівня довіри населення до органів влади.

Висновки. Система бюджетного планування потребує подальшого вдосконалення за рахунок розвитку інституційних засад бюджетного процесу. Модернізація бюджетних програм має відбуватися завдяки розширенню стратегічних цілей, досягнення яких покладено на головного розпорядника бюджетних коштів. Важливим є запровадження у процес бюджетного планування механізму розробки щорічних доповідей головними розпорядниками бюджетних коштів про досягнуті результати, здійснення їх оцінки.

Програмно-цільовий метод планування потребує удосконалення у сфері застосування механізму оцінки ефективності та моніторингу виконання бюджетних програм. Важливим є запровадження методологічних підходів до визначення рівня ефективності бюджетної програми на основі системи розрахунку кількісних і якісних показників та оцінювання програми за результатами виконання. Зазначене дозволить формалізувати порядок ухвалення рішень про необхідність планування бюджетної програми у державному бюджеті на наступний бюджетний період, виходячи з соціально-економічної результативності її виконання.

Вагомим є розроблення та запровадження оцінки виконання програм шляхом порівняння результатів виконання бюджетних програм між розпорядниками коштів та головними розпорядниками коштів, визначення найбільш ефективних бюджетних програм, планування показників на наступний бюджетний період на основі фактичного виконання в минулому періоді. Доцільність реалізації бюджетної програми має ґрунтуватися на основі кінцевих стратегічних цілей, передбачених планами діяльності головного розпорядника бюджетних коштів.

Для досягнення достатнього рівня бюджетної результативності важливим є упорядкування та оптимізація кількості бюджетних програм, зокрема шляхом складання головними розпорядниками бюджетних коштів плану діяльності на наступні за плановим два бюджетні періоди відповідно до середньострокових пріоритетів. Перспективне бюджетне прогнозування є важливим інструментом державного регулювання економіки і соціальних процесів, оскільки обґрунтовує напрями використання бюджетних коштів у майбутньому з урахуванням визначених цілей та пріоритетів соціально-економічного розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюкенен Дж., Масгрейв М., Річард А. Суспільні фінанси і суспільний вибір ; пер. з англ. К. : Києво-Могилян. акад., 2004. 176 с.
2. Запатріна І. В. Бюджетний механізм економічного зростання : монографія. К. : Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. 528 с.
3. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія. К. : ДННУ АФУ, 2009. 600 с.

4. Корнієнко Н. М. Гендерна складова бюджетної політики держави. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2016. № 1. С. 97–108.
5. Мярковський А. І., Чугунов І. Я. Бюджетна політика як складова соціально-економічного розвитку країни. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2010. № 5. С. 5–15.
6. Чугунов І., Макогон В. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2014. № 4. С. 79–91.
7. Чугунов І. Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2014. № 5. С. 64–77.
8. Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 серп. 2013 р. № 774. Урядовий кур'єр. 2013. № 199.
9. Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку "Україна-2020" у 2015 році : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 берез. 2015 р. № 213-р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213-2015>.

Стаття надійшла до редакції 07.10.2016.

Shapoval S. Budget planning system in Ukraine.

Background. The research studied theoretical and practical issues concerning the development of areas of budget planning, which is the main instrument of state regulation of social and economic development. Targeted fiscal policy involves strategic budget planning. Program-target method of planning the budget is a significant part of the system of state regulation of social and economic development. Setting the priorities in budget planning is an effective tool to influence structural changes in the social and economic sectors.

The **aim** of the research is studying the budget planning system as an instrument of influence on socio-economic development.

Materials and methods. Scientific study used a set of approaches and methods, including structural and dialectical methods applied for studying budget planning; methods of analysis, synthesis, statistics – to identify and summarize the areas of budget planning system.

Results. Economic role of the budget planning in socio-economic development, which is the application of the budget resources management tools, including identification of objectives and areas of social development, innovation objectives of economic growth, predictive indicators of budgetary allocations, the relationship of functions and tasks, program actions of the budget process participants, public financial control and evaluation of budget funds will strengthen the dynamic balance of the budget system, the validity of budget planning, the efficiency of budget spending and the budget programs. The approaches to the formation of quality of performance indicators for budget programs in order to establish the degree of achievement of targets, goals, objectives have been improved. It will strengthen the relationship between the financial resources used and results, improve relevant management decisions in planning the budget. The program-target method of budget planning has been analysed, approaches to budget planning in the developed world have been generalized. The author has offered the ways of improving theoretical and practical directions of budget planning. It has been proved that the use of program-target method increases the responsibility of budget programs participants. The ways of the further development of budget planning and execution, improving program-target method and medium-term budget planning have been determined. Areas of budget planning system have been shown.

Conclusion. Budget planning system needs further improvement through the development of the institutional framework of the budget process. Modernization of budget

programs should be done by expanding strategic objectives, the achievement of which is assigned to key spending unit.

To achieve sufficient budgetary performance it is important to streamline and optimize the number of budget programs. Long-term budget forecasting is an important instrument of state regulation of the economy and social processes as it defines areas of budgetary funds allocations in the future on the basis of the defined objectives and priorities of the socio-economic development of a country.

Keywords: budget, budget planning, budget programs, program-target method of planning.

REFERENCES

1. *Bjukenen Dzh., Masgrejv M., Richard A. Suspil'ni finansy i suspil'nyj vybir ; per. z angl. K. : Kyjevo-Mogylyan. akad., 2004. 176 s.*
2. *Zapatrina I. V. Bjudzhetnyj mehanizm ekonomichnogo zrostannja : monografija. K. : In-t soc.-ekon. strategij, 2007. 528 s.*
3. *Lysjak L. V. Bjudzhetna polityka u systemi derzhavnogo reguljuvannja social'no-ekonomichnogo rozvytku Ukrainy : monografija. K. : DNNU AFU, 2009. 600 s.*
4. *Kornijenko N. M. Genderna skladova bjudzhetnoi' polityky derzhavy. Visn. Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-tu. 2016. № 1. S. 97–108.*
5. *Mjarkovs'kyj A. I., Chugunov I. Ja. Bjudzhetna polityka jak skladova social'no-ekonomichnogo rozvytku krai'ny. Visn. Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-tu. 2010. № 5. S. 5–15.*
6. *Chugunov I., Makogon V. Bjudzhetno-podatкова polityka v umovah instytucijnyh peretvoren'. Visn. Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-tu. 2014. № 4. S. 79–91.*
7. *Chugunov I. Ja. Dovgostrokova bjudzhetna strategija u systemi ekonomichnoi' cyklichnosti. Visn. Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-tu. 2014. № 5. S. 64–77.*
8. *Pro Strategiju rozvytku systemy upravlinnja derzhavnymy finansamy : Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 serp. 2013 r. № 774. Urjadovyj kur'jer. 2013. № 199.*
9. *Pro zatverdzhennja planu zahodiv z vykonannja Programy dijal'nosti Kabinetu Ministriv Ukrainy ta Strategii' stalogo rozvytku "Ukrai'na-2020" u 2015 roci : Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 4 berez. 2015 r. № 213-r. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213-2015>.*